

20. Яворська О. та ін. ІТ-право. Київ: Видавництво Левада. 2017. 246 с.
21. Сімсон О. ІТ-право з позицій теорії та практики, підходи до вивчення і викладання. Право України. 2018. №12018. С.51-62.
22. Радутний О. Суб'єктність штучного інтелекту у кримінальному праві. Право України. 2018. №1. С.123-136.
23. Сидорчук Ю. Філософсько-правові проблеми використання штучного інтелекту. Право і суспільство. 2017. №3, частина 2. С.16-19.
24. Павлишин О. Філософсько-правовий аналіз розробки і використання електронних експертних систем у правозастосовчій діяльності: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. Київ, 2005. 18 с.

УДК 342.56:35

Бойко В. П.

КЛАСИФІКАЦІЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ У СФЕРІ РЕГУЛЮВАННЯ ОРГАНІВ СУДОВОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ

У статті визначено, що класифікація нормативно-правових актів у сфері регулювання органів судової влади в Україні призначена для визначення місця певного нормативно-правового акта в правовій ієрархії, яка здійснюється за юридичною значущістю.

***Ключові слова:** ефективність, класифікація, нормативно-правове регулювання, органи судової влади, публічна адміністрація.*

The article defines that the classification of normative legal acts in the field of regulation of judicial authorities in Ukraine is intended to determine the place of one or another normative legal act in the legal hierarchy, which is carried out by legal significance.

***Key words:** efficiency, classification, normative-legal regulation, judicial authorities, public administration.*

Вступ. У сучасних реаліях, коли судова гілка влада піддається реформуванню, особливу увагу слід звернути на нормативно-правове регулювання в цій сфері. Зважаючи на численність правових актів, зокрема діяльність судової системи регулюється як вітчизняним законодавством так і міжнародними правовими актами, ратифікованими Верховною Радою України.

При цьому слід розуміти, що існують різні підходи правників щодо класифікації таких нормативно-правових актів. Зокрема нормативно-правове регулювання органів судової влади України призначене для ефективності захисту порушених прав, свобод і законних інтересів фізичних і юридичних осіб, що є важливим чинником у житті кожної людини.

Таким чином, тема класифікації нормативно-правових актів у сфері регулювання органів судової влади в Україні викликає по-справжньому особливий науковий інтерес для визначення та вдосконалення основних нормативно-правових актів у цій сфері.

До проблематики класифікації нормативно-правових актів у сфері регулювання органів судової влади в Україні звертали свою увагу такі вчені-юристи: Z. Aziz, N. Garoupa, T. Ginsburg, С. Аскеров, І. Баранник, С. Бондар, В. Галуцько, О. Дручек, М. Запорожець, А. Іванищук, Р. Ігонін, Ю. Касараба, В. Кириченко, Г. Кравчук, В. Кривенко, Р. Куйбіда, Н. Литвин, А. Мукшименко, І. Назаров, О. Прокопенко, В. Тісногуз, А. Філіппов, І. Хитра та інші. Проте до аналізованих нами питань вони зверталися лише побічно, досліджуючи інші більш загальні, спеціальні чи суміжні виклики.

Постановка завдання. Мета статті полягає в тому, щоб на основі праць учених-юристів здійснити класифікацію нормативно-правових актів у сфері регулювання органів судової влади в Україні.

Результати дослідження. Відповідно до академічного тлумачного словника української мови, класифікація – це система розподілу предметів, явищ або понять на класи, групи тощо за спільними ознаками, властивостями [1].

У юридичній літературі існують різноманітні визначення поняття «правовий акт». Під правовим (юридичним) актом зазвичай розуміють офіційний письмовий документ, який породжує певні правові наслідки, створює юридичний стан і спрямований на врегулювання суспільних відносин. Нормативно-правовий акт – це офіційний письмовий документ, який ухвалюється уповноваженим органом держави та встановлює, змінює, припиняє чи встановлює, змінює, припиняє чи конкретизує певну норму права. Такі акти перебувають між собою в ієрархічній підпорядкованості, що й визначає юридичну силу документа. За різними критеріями нормативно-правові акти можна класифікувати на окремі види – за органом, який їх видає (акти парламенту, Президента, Уряду, органів виконавчої влади, державних органів, органів місцевого самоврядування); за юридичною силою (закони та підзаконні нормативні акти); за суб'єктами правотворчості (ухвалені на референдумі; нормативні акти органів державної влади; нормативні акти громадських організацій, локальні, внутрішні акти організацій, підприємств, установ; спільні нормативні акти); залежно від терену дії (які поширюються на всю територію держави, на територію окремих суб'єктів, локальні); за сферою дії – акти загальної дії (охоплюють і вирішують схоже коло питань); акти спеціальної дії (пов'язані з вирішенням конкретних питань, спрямовані на глибше їх дослідження); локальні (застосовуються у вузькоспеціалізованих сферах людського життя); залежно від терміну дії (тривалої та тимчасової дії); залежно від предмета правового регулювання (конституційні, адміністративні, кримінальні, цивільні тощо) [2].

Таким чином, нормативно-правові акти у сфері регулювання органів судової влади в Україні відрізняються своєю різноманітністю та мають власну специфіку і класифікацію, зокрема серед них – закони, укази, постанови, рішення, розпорядження та накази.

Законами називають нормативно-правові акти вищої юридичної сили, які врегульовують найважливіші суспільні відносини шляхом установлення загальнообов'язкових правил.

Укази (зокрема Президента України) мають і нормативний, і ненормативний характер. Нормативні укази стосуються невизначеного

кола фізичних та юридичних осіб і мають довгострокову дію. Ненормативні укази мають індивідуальне призначення. Указами Президента України оформлюють затвердження нормативних актів Президента України, тобто актів, розрахованих на постійну чи багаторазову дію скасування актів Кабінету Міністрів України, рішень голів місцевих державних адміністрацій рішення Президента України щодо призначення та звільнення з посад керівників відповідних державних органів, установ та організацій тощо.

Постанови ухвалюють вищі й деякі центральні органи колегіального управління для виконання найважливіших і принципових завдань та встановлення норм, правил поведінки, називають постановами. Їх видає Кабінет Міністрів України, а в деяких випадках особливо важливі постанови ухвалює Верховна Рада України. Текст постанови зазвичай складається з двох частин: перша містить вступ, оцінку стану та підстави для видання або посилення на правовий акт вищого за рангом органу у другій частині наводять перелік запропонованих заходів, визначають виконавця (виконавців) та строки виконання.

Окрему групу нормативно-правових актів становлять рішення, тобто розпорядчі документи, що ухвалюють місцеві ради або їхні виконавчі комітети в колегіальному порядку для розв'язання найважливіших питань, що належать до їхньої компетенції. Текст рішення складається зі вступної частини, в якій констатовано стан питання, і розпорядчої, що містить перелік заходів із зазначенням строків виконання та відповідальних виконавців, а також вказівку, кому доручено вести контроль за виконанням рішення.

Розпорядження – нормативно-правові акти державних органів, організацій, що видані в межах їхньої компетенції та мають обов'язкову юридичну силу щодо громадян і підпорядкованих організацій, називають розпорядженнями. Зазвичай їх видають Кабінет Міністрів України, місцеві ради, представники Президента України на місцях, а також керівники колегіальних органів державного управління. Це розпорядчі документи оперативного характеру, якими зазвичай затверджують або скасовують інші підзаконні нормативно-правові акти чи продовжують строк їх дії.

Зазвичай наказами затверджують положення, інструкції, рекомендації тощо [3].

Відповідно до цього можемо розуміти, які види нормативно-правових актів задіяні при регулюванні судової влади.

Л. Макарова вважає що класифікація правових актів судової влади дає змогу конкретизувати місце цих актів у загальній системі правових актів і встановити їх власний внутрішньосистемний зв'язок. Будь-який правовий акт судової влади може розглядатися в рамках не однієї, а декількох класифікацій, що дасть можливість конкретизувати його юридичну природу, визначити його місце щодо інших правових актів органів судової влади [4].

На слухну думку С. Шевчука, класифікацію актів судової влади слід здійснювати за такими критеріями: за змістом; за функціональним призначенням у правовому регулюванні; за видами судочинства та за юрисдикцією суду; за інстанційністю; за суб'єктами, що їх ухвалюють; за адміністративно-територіальним поділом; за складом суду; за характером застосування норм права; за реалізацією функцій судової влади; за формою зовнішнього об'єктивування результатів; за ступенем обов'язковості; за юридичними властивостями та залежно від обставин справи [5].

Нормативно-правові акти, якими керується суд у межах здійснення правосуддя, є достатньо різноманітними: Конституція України, Закон України «Про звернення громадян», Закон України «Про доступ до публічної інформації», Закон України «Про захист персональних даних», Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини», Кодекс України «Про адміністративні правопорушення», Бюджетний кодекс України, Виборчий кодекс України, Водний кодекс України, Господарський кодекс України, Господарський процесуальний кодекс України, Земельний кодекс України, Кодекс адміністративного судочинства України, Кодекс законів про працю України, Кодекс України «Про надра», Кодекс цивільного захисту України, Кримінальний кодекс України, Кримінальний процесуальний кодекс України, Кримінально-виконавчий кодекс України, Лісовий кодекс України, Митний кодекс України, Повітряний кодекс України, Податковий

кодекс України, Сімейний кодекс України, Цивільний кодекс України, Цивільний процесуальний кодекс України.

До спеціального законодавства, що регулює судову діяльність, ми відносимо: Закон «Про судоустрій і статус суддів», Закон України «Про судовий збір», Закон України «Про судову експертизу», «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду», «Про Конституційний Суд України», «Про забезпечення права на справедливий суд», «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві», «Про доступ до судових рішень», «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів», «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень», «Про відновлення довіри до судової влади в Україні», «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини».

Згідно з ч.1 ст.129 Конституції України суддя, здійснюючи правосуддя, є незалежним і керується верховенством права [6]. З огляду на зміст цього конституційного принципу, судові рішення органу виконавчої влади мають бути ухвалені з дотриманням принципу верховенства права. Урахування цієї вимоги дає підстави для диференціації формально обов'язкових волевиявлень органів судової влади на такі види: а) правові акти судової влади, що ухвалені з дотриманням принципу верховенства права; б) правові акти судової влади, які ухвалені з порушенням (ігнорування вимог) принципу верховенства права. Залежно від фактичної реалізації імперативної норми щодо обов'язковості виконання правових актів судової влади, пропонується виокремлювати: а) правові акти судової влади, що виконані в повному обсязі; б) правові акти судової влади, що виконані частково; в) правові акти судової влади, що залишаються невиконаними [4].

Висновки. Отже, класифікація нормативно-правових актів у сфері регулювання органів судової влади в Україні призначена для визначення місця певного нормативно-правового акта у правовій ієрархії, яка здійснюється за юридичною значущістю в такому порядку:

правозастосовні – призначені для ухвалення індивідуального нормативно-правового акта в юридичній справі; інтерпретаційні – ті, які роз'яснюють дію певного нормативно-правового акта; правотворчі – виражаються в діяльності спеціально уповноважених суб'єктів, діяльність яких спрямована на творення нормативно-правових актів.

Варіації актів правового регулювання органів судової влади виступають як підсистеми особливого роду в загальній системі правових актів суду: судові акти, які ухвалюються в межах правосуддя, та судові акти, що ухвалюються в межах судового управління.

Список використаних джерел:

1. Словник української мови: в 11 томах. Том 4. 1973. С. 175.
2. Большая Советская Энциклопедия. Москва. 2005. С.346.
3. Класифікація нормативно-правових актів у галузі освіти. 2016.
URL: <https://www.pedrada.com.ua/article/154-qqq-16-m4-26-04-2016-klasifikatsya-normativno-pravovih-aktiv-u-galuz-osvti>
4. Макарова Л. Класифікація правових актів органів і посадових осіб судової влади: аналіз наявних і нові підходи. 2017. URL: http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2017/6/part_2/3.pdf
5. Шевчук С. Загальнотеоретичні проблеми нормативності актів судової влади: автореф. дис. ... докт. Юрид. наук: спец. 12.00.01 Нац. Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. Харків. 2008. 38 с.
6. Конституція України. Верховна Рада України. Закон від 28.06.1996 № 254к.96-ВР. Офіційний вісник України. 2010. № 72.